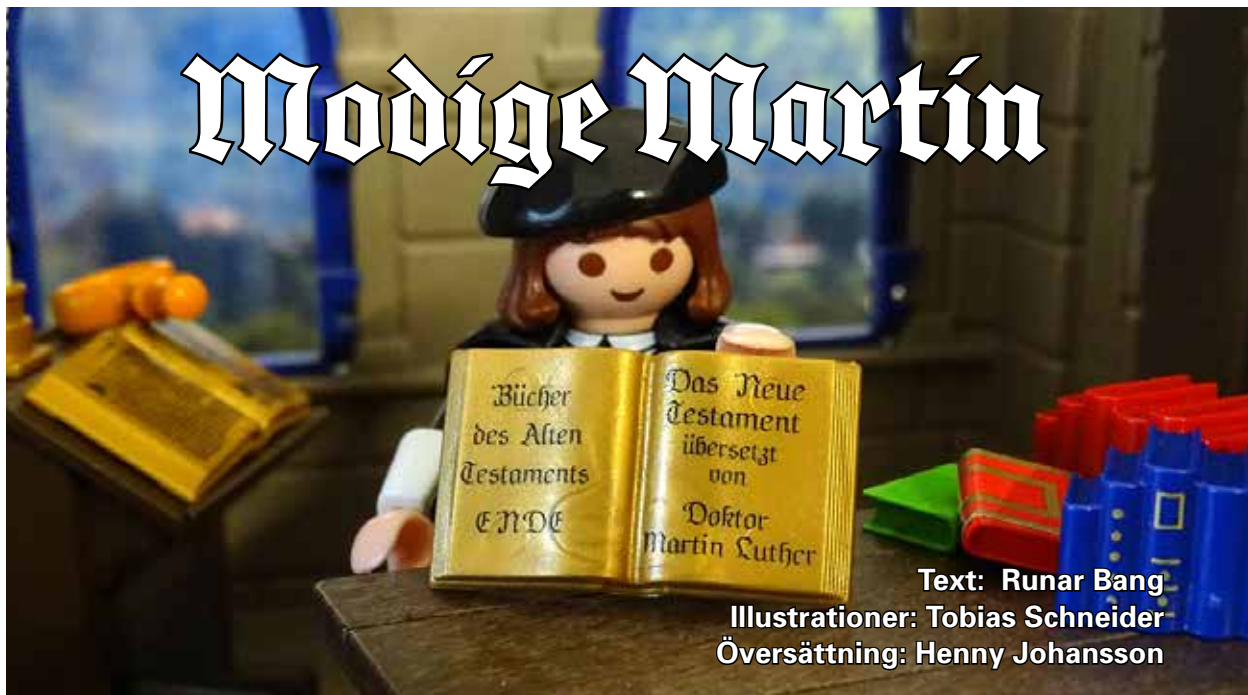

Modige Martin

Text: Runar Bang

Illustrationer: Tobias Schneider

Översättning: Henny Johansson

Kapitel 1

Det röda guldet i Mansfeld

– Pappa, jag är rädd!

De underjordiska gångarna var mörka och obehagliga. I ljuset från facklan såg Martin förvridna skuggor som liknade monster. Han hade hört berättelserna om de onda varelserna som gömde sig här nere. Ändå hade han frågat sin pappa om att få följa med ner i gruvan.

– Sankta Anna beskyddar oss, tröstade pappa.

Sankta Anna var mamma till jungfru Maria och skyddshelgon för gruvarbetare. Gruvarbetarna brukade tända ljus framför hennes bild i kyrkan och be om beskydd, för beskydd behövde de. Arbetet i de mörka gruvorna var tungt och farligt. Koppar grävdes fram med hacka och spade. Ibland rasade gångarna i gruvan ihop. De som hade oturen att jobba i gruvan just då blev antingen levande begravda eller instängda tillsammans med monstren.

Martin tvärstannade. Han tyckte att han hörde något som rörde sig i mörkret framför dem. Han drog sin pappa i armen.

– Kan vi gå ut nu? Snälla!

Martin föddes 1483 och växte upp i den lilla gruvbyn Mansfeld i Tyskland. Under marken låg det röda guldet och ovanför staden låg det vackra slottet till greve Mansfeld. Martin hade åtta syskon och redan som små var de tvungna att hjälpa till hemma. Det var mycket som behövde göras i en stor familj. Martins uppgift var att samla ved i skogen tillsammans med sin mamma. Han låtsades att han inte var rädd, men höll sig i närheten av sin mamma hela tiden. För i skogen fanns det häxor och demoner. Det var i alla fall vad folk sa. En gång hade han frågat sin syster om de skulle byta. Kanske han kunde passa småsyskonen medan hon samlade ved? Men det ville hon inte. Det var Martins jobb att samla ved. Och det var bara för Martin att göra det föräldrarna bad honom om. Om barnen smet från uppgifterna blev de straffade.

Men även om föräldrarna var stränga, tyckte Martin väldigt mycket om dem. Mest gillade han de lugna eftermiddagarna när han och pappa strosade runt i markerna runt staden och pratade med varandra. Martins pappa ville att han skulle lära sig leva som en äkta kristen. Martin var van vid att pappa pratade högt med Gud och bad Gud om hjälp medan han höll på med något. Mamma bad aftonbön med barnen varje kväll. Det var så Martin lärde sig att be.

På den tiden var det inte så många barn som gick i skolan. Det var vanligt att papporna lärde upp sina söner till att arbeta med samma sak som de själv gjorde. Men Martins pappa förstod att pojken var smart. En dag när de satt runt bordet sa han:

– Du ska börja i skolan, Martin.

– Slipper jag hämta ved i skogen då? frågade Martin hoppfullt. Martins pappa skrattade.

Martin hade inte fyllt fem år än. På skolan lärde han sig att läsa, skriva och räkna. Han lärde sig lite grand om kristen tro och de böner de använde i kyrkan. Men annars lärde han sig inte så mycket. Läraren upptäckte snabbt att Martin var den smartaste pojken i klassen. Till slut hade han inte mer att lära ut.

– Din son är begåvad, sa han till Martins pappa. Du borde skicka honom till latinskolan där han kan lära sig mer.

Martins pappa hade ordnat det bra för sig. Han hade lånat pengar och hyrt en av smältugnarna till greve Mansfeld. Man

tjänade nämligen mycket mer pengar på att smälta kopparmalmen än på att gräva fram den. Han hade blivit delägare i flera gruvor och hade köpt ett stort hus i staden. Nu satt han i köket och pratade med sin fru.

- Läraren säger att vi borde skicka honom till latinskolan.
- Har vi råd med det då?
- Om han lär sig latin kan han studera och få ett bra arbete. Då kan han försörja oss när vi blir gamla.

Efter det blev Martin skickad till latinskolan i Mansfeld. Det var ansträngande för honom, för här fick han mycket mer läxor än förut. Men Martin var lättad. Nu hade han nämligen så mycket skolarbete att han slapp följa med sin mamma till skogen och samla ved i den förhäxade skogen.

Kapitel 2

Latin och åsneöron

På den nya skolan var Martin tvungen att lära sig latin. Det var det språk som användes för att lärda män från olika länder skulle förstå varandra. Ungefär som engelska i dag. Läroböckerna var på latin och eleverna var tvungna att prata på latin både med lärarna och med varandra. Martin tyckte inte om det, men han pluggade flitigt eftersom föräldrarna arbetade så hårt för att få fram pengar till hans skolgång. Dessutom vågade han inget annat. Om de inte kunde läxan fick de en örfil av läraren. Och de som klarade det sämst var tvungna att gå utklädda som en åsna resten av dagen!

– Några av lärarna är lika elaka som bödlar, skrev Martin i sin dagbok. En gång blev jag slagen femton gånger innan lunch utan någon anledning.

Som tur var lärde sig Martin snabbt. Snart var han bäst i klassen på den nya skolan också. Martins pappa bestämde därför att Martin skulle flytta till Magdeburg för att gå i skola där. Men Martin var bara tretton år och hade ingen lust att flytta hemifrån.

– Då jag flyttade hemifrån till den här staden hade jag ingenting, sa Martins pappa. Se på mig nu: medlem i stadsrådet och ägare av sex smältugnar! Du ska använda de gåvor som Gud har gett dig. Och du ska göra mig stolt!

Motvilligt gjorde Martin som hans pappa sa och reste till Magdeburg ensam. Året därpå flyttade han igen för att gå på latinskolan i Eisenach, där hans mamma kom ifrån. Här trivdes han bättre i skolan. Lärarna uppmuntrade honom istället för att hota med slag och örfilar. Släktingarna i staden var för fattiga för att hjälpa honom, men Martin fick jobb som hemlärare hos en köpmansfamilj. Och han fick bra kompisar. De tyckte väldigt mycket om Martin. Han var så duktig på ord och berättade så roliga historier! Dessutom brukade han spela luta och sjunga när de var tillsammans.

Men det kompisarna inte visste, var att Martin ofta fick ångest när han satt ensam på sitt rum. Han var rädd för att dö och rädd för Guds dom. Kanske var det på grund av pesten som tagit livet av två av hans bröder. Kanske var det på grund av uppläxningen han hade fått som pojke, både hemma och på skolan. Eller kanske var det för att han var känslig. Tanken på att Gud var en sträng domare som var missnöjd med Martin lämnade honom aldrig. Skulle han gå förlorad? Hur skulle han göra Gud nöjd? Och hur skulle latin och gamla böcker kunna hjälpa honom när det handlade om liv och död? Ibland kändes det som om han inte levde sitt eget liv, men bara kämpade för att uppfylla sin pappas drömmar. Han hatade den känslan! Samtidigt visste han mycket väl att Guds bud sa: ”Hedra din far och din mor”. Och hans pappa tyckte om att påminna honom om det.

Kapitel 3

Åskuädre

Sjutton år gammal hade Martin gått ut skolan. Lärarna uppmuntrade honom till att läsa vidare på universitetet. Martins pappa hade stora drömmar för honom, så han använde sparpengarna till att skicka honom till det berömda universitetet i Erfurt. Efter fyra år fick Martin sin magisterexamen. Men nu var han tvungen att välja vad han skulle studera härnäst. Martins pappa ville att han skulle bli advokat, för de tjänade mycket pengar. Martin kände inte för det. Men eftersom det var hans pappa som betalade studierna, gjorde han som pappa ville. Ännu en gång. Inombords växte trots och tvivel.

Är det inte mitt liv? Är detta vad du vill att jag ska göra, Gud?

Martin började på advokatstudierna i Erfurt, men han var inte särskilt överväldigad av alla lagar eller advokaterna. Han kände att han var på fel väg. Han pluggade lagar och paragrafer, men huvudet var fullt av frågor om Gud, frälsning och förtappelse. Frustrerad for han hem till Mansfeld mitt i terminen för att berätta för sina föräldrar att han hellre ville läsa teologi, läran om Gud. Men då hans pappa mötte honom med ett stort leende och berättade hur stolt han var över att ha en son som skulle bli advokat, vågade han inte. Hur skulle han kunna göra sin pappa besviken?

De två gick långa promenader i markerna utanför staden och pratade med varandra, precis som de hade gjort för flera år sedan. Martins pappa berättade om gruvdriften och det senaste om Martins syskon. Martin berättade om studierna och om kompisarna i Erfurt. Men han klarade inte av att berätta om sina mörka tankar: Att han var rädd. Rädd för döden och rädd för Gud. Att han aldrig kände sig tillräckligt god inför Gud, även om han alltid försökte att göra det som var rätt.

I flera dagar väntade han på det rätta tillfället för att berätta för sina föräldrar att han inte ville bli advokat. Nu kunde han inte skjuta upp det längre för han var tvungen att resa tillbaka till universitetet.

– Pappa, jag vill gärna studera läran om Gud istället för lagar, sa Martin. Lagarna är ett hafswerk och advokaterna är snyltare.* Jag är en syndare och bara Gud kan döma rättvist.

Martins pappa fnös. Och än en gång fick Martin höra hur hans pappa hade jobbat sig uppåt och framåt i världen. Från att vara fattig gruvarbetare till att bli ägare av sex smältugnar och medlem i stadsrådet.

– Men du har ju alltid lärt mig hur viktigt det är att vara en god kristen. Om jag studerar teologi, får jag lära mig mer om Gud ...

Martins pappa avbröt honom.

– Vi har använt våra sparpengar till din utbildning. Du ska bli advokat och göra mig stolt! Du är ingen dålig kristen av den anledningen. Präster och munkar är bara latmaskar som vill äta utan att behöva arbeta för maten!

Martin vandrade nedstämd tillbaka mot Erfurt. Han gick i sina egna tankar och under tiden drog mörka moln fram ovanför honom. Plötsligt brakade ett förfärligt oväder löst. Det blixtrade på himlen, åskan dånade, vinden ven och regnet öste ner. Det var mer otäckt än i hans pappas mörka gruvor, värre än i den förhäxade skogen. Martin blev livrädd.

– Jag vill inte dö, flämtade Martin. Jag vill inte gå förlorad.

Han kastade sig ner på marken och ropade:

– Hjälp mig, sankta Anna! Då ska jag gå i kloster och bli en bättre människa!

Skakande och genomblöt kom han tillbaka till sitt rum i Erfurt. Han levde! Och genom stormen hade Gud visat honom vilken väg han skulle välja. Men Martin fick ingen ro. Han trotsade sin pappa och gruvade sig för att berätta det för honom.

– Jag är trött och rädd, Gud, skrev han i sin dagbok. Men jag vill hellre trotsa min jordiske far än dig, min himmelske far.

I två veckor grubblade han över sitt val. Vännerna blev chockade när han berättade att han ville bli munk. De försökte få honom att ändra sig.

– Böner från morgon till kväll?

– Inga kvinnor! Bara stränga, allvarliga män!

– Och så det där tiggeriet!

– Talangfulla, roliga Martin! Vill du verkligen välja ett så tråkigt liv?

Men Martin hade lovat och han kände att han var tvungen att hålla det löftet. Han avslutade advokatstudierna och höll en avskedsfest för sina vänner. Sedan bankade han på porten till det strängaste augustinerklostret i Erfurt.

Kapitel 4

Martin blir munk

I klostret fick Martin sova på en hård bänk. Klockan tre på morgonen var han tvungen att stiga upp till den första tidebönen i kapellet. Det var sju tideböner varje dag. Som nybörjare i klostret fick Martin göra de tråkigaste uppgifterna. Det var arbete och böner från morgon till kväll. Det värsta var tiggeriet. Martin, som hade varit en populär student på universitetet, var tvungen att gå runt i staden och tigga pengar till klostret. Det var jättepinsamt! För då träffade han sina gamla vänner och de skrattade åt honom.

Martins pappa blev rasande då Martin till slut skrev och berättade att han hade gått i kloster. Han slog näven i bordet så att soppskålen välte.

– Det är skamligt! Vi har använt våra sparpengar till hans utbildning för att han skulle bli advokat. Och så kastar han bort alltihop för att bli munk! Hur ska en fattig munk kunna försörja oss när vi blir gamla?

Martins mamma bara skakade på huvudet och gick ut i köket för att hitta en trasa att torka upp soppan med.

– Martin, suckade hon tyst. Käre Martin, vad har du nu hittat på?

Efter ett provår avlade Martin sina munklöften: Att leva, utan att äga någonting eget, utan att gifta sig och att alltid vara lydig mot ledaren i klostret. Martin låg på magen med armarna utåt, som ett kors. Det var så munkarna visade att de överlämnade sitt liv till Gud. De andra munkarna stod runtomkring honom och sjöng. Då sången var slut reste han sig. En av munkarna rakade bort håret uppe på huvudet. Det var tecknet på att han var en munk och tillhörde Gud.

Efter ceremonin i klosterkyrkan satt Martin ensam på sitt rum. Han hade precis gett hela sitt liv till Gud. För alltid. Nu måste väl Gud vara nöjd? Han tänkte på sina föräldrar hemma i Mansfeld som han inte hade besökt på ett år. Martin slöt ögonen och begravde ansiktet i händerna.

– Min Gud, vad har jag gjort!

Kapitel 5

Bibeln

I klostret fick Martin en bibel i rött skinn. Den läste han flitigt. På den här tiden kostade en bibel mycket pengar, så det var nästan ingen som ägde en egen. Dessutom var Bibeln på latin, så de flesta kunde inte läsa i den. Det var till och med många präster som inte visste vad som stod i Bibeln! Martin älskade sin bibel. Äntligen kunde han dra nytta av all latin som han pluggat!

Martin började trivas med klosterlivet, med bestämda tider till bön, arbete och stillhet.

Här inne kan inget ont hända mig, tänkte Martin.

Men snart kom den gamla ångesten tillbaka. Han kände sig som världens största syndare och var säker på att Gud skulle skicka honom till förtappelsen.

Varje vrå i själen är fylld av rädsla, skräck och sorg, skrev han i sin dagbok. Jag önskar inte ens mina värsta fiender en sådan här ångest.

Flera gånger om dagen gick Martin till biktfadern i klostret och bekände sina synder. En del dagar biktade han sig en gång i timmen! Till slut sa biktfadern till honom att slappna av. Sådana småsynder var ingenting att oroa sig för. Men Martin behövde höra orden om förlåtelse som prästen sa efter att han hade biktat sig:

– Dina synder är dig förlåtna, i Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

Efteråt kände han frid i några minuter. Men då han kom tillbaka till sitt rum kom ångesten tillbaka. Hur skulle han komma undan Guds dom och den eviga förtappelsen?

Vad ska jag göra för att få en nådig Gud! Nådige Gud, finns du? ropade han förtvivlat. Han hoppades att en röst från himlen skulle svara honom. För ett ögonblick tyckte han att han hörde något. Men det var bara vinden som blåste genom det öppna fönstret. Stearinljuset flammade på skrivbordet där Bibeln låg uppslagen. Martin satte sig ner och började läsa.

Kapitel 6

En dålig son

Efter två år i klostret skulle Martin prästvigas. Hans pappa hade kommit till gudstjänsten och Martin var spänd inför att möta honom igen. Han hade inte träffat sin pappa sedan han gick i kloster. Martin skulle dessutom leda nattvardsfirandet för allra första gången. Han var svimfärdig av skräck. För enligt katolska kyrkan var brödet och vinet verkligen Jesu kropp som offrades på nytt för världens synder i nattvarden. Tanken på att hålla Jesu kropp i händerna och bära den framåt som ett offer blev för mycket för Martin. Hjärtat klappade i bröstkorgen på honom och händerna darrade medan han lyfte upp brödet och vinet framför alla som var i kyrkan.

Detta bröd ... blir din kropp ... vinet ditt blod ... *mina ben viker sig, jag klarar inte mer ... pappa tittar på mig ... inget stammande nu ...* välsigna detta offer ... det eviga livets bröd ... *jag är bara stoft och aska och full av synd ... nu faller de på knä för att ta emot ... det måste vara felfritt, prata långsamt ...* tag och ät ... detta är Jesu kropp, för dig utgiven.

Efter gudstjänsten var det fest i klostret för den nye prästen. Alla munkar var samlade och flera av professorerna från universitetet var där. Men Martin tänkte bara på sin pappa som han snart skulle träffa. Medan han gick mot festsalen och det dukade bordet, viskade han för sig själv:

– Var stolt över mig, pappa! Var stolt över mig!

Men då Martin kom in i rummet gav hans pappa honom bara en kort nickning. Och till de andra gästerna sa han högt:

– Ni lärda herrar, vet ni inte att man ska hedra sin far och sin mor?

Martin sjönk ner i stolen. Han kände sig illamående och önskade att han kunde sjunka genom golvet. Hade hans pappa rätt? Var han en dålig son? Hade han svikit sina föräldrar? Han visste mycket väl att Gud ville att barnen skulle vara lydiga mot sina föräldrar.

Men snart skulle det visa sig att Gud hade större planer för honom än vad hans pappa hade.

Kapitel 7

Resan till Rom

Martin var munk i en orden som var uppkallad efter kyrkofadern Augustin. Därför hette munkarna augustiner. Orden var indelad i en

sträng och mindre sträng inriktning. De stränga åt och sov mindre än de andra och de bad och arbetade mer. De fick inte heller vara så mycket utanför klostret. Nu ville ordensgeneralen i Rom slå ihop de båda inriktningarna så att alla blev som de stränga. Munkarna i de mindre stränga klostren protesterade. Det blev en stor konflikt och en från varje inriktning skickades till Rom för att lägga fram sin sak för påven. Martin blev vald till sändebud för de stränga. Sändebudet från de mindre stränga hette Sebastian.

Martin och Sebastian gick till fots hela den långa vägen från Erfurt i Tyskland till Rom i Italien. Det var en hård och kall vinter i Alperna och resan var påfrestande. Efter flera månader fick de äntligen syn på Rom borta i fjärran. Benen värkte och magen kurrade, men synen av den heliga staden gjorde Martin glad.

– Var hälsad, du helige Rom! utbrast han.

Här bodde självaste påven som enligt katolska kyrkan var ställföreträdare för Jesus och skulle styra kyrkan tills Jesus kommer tillbaka.

På avstånd var staden vacker och imponerande. Den var full av vackra kyrkor och ståtliga byggnader. Men staden bada-de i skräp och avlopp. På de smutsiga och trånga gatorna fanns det horor och tiggare överallt. Det var vinter, det regnade och varken påven eller kardinalerna* var i staden. Martin och Sebastian blev besvikna.

Medan de väntade på att få lägga fram sitt ärende, använde de tiden till att besöka kyrkor och se på alla de heliga före-mål som stod utställda där: en av de trettio silverpengarna som Judas fick när han förrådde Jesus, en bit av den brinnande törnbusken som Mose såg, några ben från oskyldiga barn som dräptes i Betlehem när Herodes ville döda Jesusbarnet. Katolska kyrkan hade massvis av sådana föremål. Varje gång man såg på ett heligt föremål kunde man få syndernas för-låtelse eller förkorta tiden i skärselden. Skärselden var en plats dit de troende kom när de dog. Där skulle de renas från sina synder innan de kom in i himlen.

Martin besökte många kyrkor och läste mässor i några av dem. Det var vanligt att läsa mässor även om det inte var någon annan som var med på gudstjänsten. Det skulle nämligen ge lön hos Gud. Folk betalade prästerna för att läsa mässor för döda släktingar för att förkorta deras tid i skärselden. Det var en lönsam affär, så det var en lång kö av präster som ville läsa mässor.

Martin och Sebastian stod i kö och väntade i en av de mest populära kyrkorna. Martin var chockad över de italienska prästerna. De läste mässor i ett rasande tempo.

– De skyndar sig igenom fem mässor innan jag ens har hunnit läsa en, viskade han till Sebastian.

Då det blev Martins tur läste han sakta och högtidligt. De italienska prästerna retade honom.

– Se vilken from kristen, sa de hånfullt. Skynda dig att bli färdig!

Då Martin och Sebastian gick från kyrkan var Martin så upprörd att han fräste:

– Finns det ett helvete, så är Rom byggt på det.

Sebastian hoppade till och började fippla med sin rosenkrans.*

Det var många saker man kunde göra för att göra Gud nöjd. En av dem var att krypa uppför de tjugoåtta trappstegen till Pilatus palats och be Fader vår på varje trappsteg. Om man gjorde det, kunde man befria en släkting från skärselden.

Men då Martin nästan kommit ända längst upp i trappan var det som om han hörde sin pappas röst:

– Är detta sant, Martin? Tror du på det?

Plötsligt började han tvivla. Var alla dessa ordningar bara något kyrkan hade hittat på för att tjäna pengar?

På kvällen satt han och Sebastian och åt middag på en krog.

– Vad hjälper det om kroppen fastar och ber eller besöker heliga platser? frågade Martin. Allt detta kan ju en ond människa också göra. Det måste vara någonting annat som ger själen frälsning.

Sebastian doppade brödet i soppan och tog en stor tugga så att han slapp svara. Han visste inte vad han skulle säga. En kristen människa har allt i tron på Jesus, sa Martin.

De två augustinermunkarnas ärende avvisades av påven. Och så fick Martin och Sebastian gå den långa vägen hemåt. Då de kom hem till Erfurt hade de använt nästan ett år på sin resa.

Kapitel 8

Professor i Wittenberg

Martins händer darrade inte längre när han firade nattvarden. Men han var fortfarande rädd för Guds dom och gick ofta och biktade sig. Hans biktfader var fader Staupitz, ledaren i klostret. Fader Staupitz var en klok man.

– Håll fast vid Jesus, sa han. För Jesus är vägen till Gud.

En dag efter morgonbönen tog fader Staupitz Martin åt sidan och sa:

– Broder Martin, jag vill att du ska studera teologi och ta över efter mig på universitetet i Wittenberg.

– Så mycket studier och arbete kommer att ta livet av mig, utbrast Martin.

– Utmärkt! svarade Staupitz. Gud behöver duktiga män i himlen.

Så var det bestämt. Martin flyttade till ett augustinkloster i Wittenberg och började studera teologi vid universitetet där. Staupitz hade fått självaste kurfursten Fredrik av Sachsen att betala för Martins studier. Avtalet var att fursten beta-lade studierna och i gengäld skulle Martin bli professor i Wittenberg när han var färdig. Kurfursten Fredrik var en av de mäktigaste i Tyskland, en av de fem som bestämde vem som skulle bli kejsare. Han kallades Fredrik den vise. Det var han som hade grundat universitetet i Wittenberg. Wittenberg var en liten, grå och ganska fattig stad. Men Fredrik den vise satsade på att det nya universitetet skulle göra staden känd och rik. Om han bara fick tag i de bästa professorerna

i Tyskland skulle studenterna strömma till Wittenberg, menade han. Och studenterna behövde mat, kläder och en plats att bo på, så då skulle handeln blomstra.

Efter några års studier var Martin färdig med sin doktorsgrad. Vid en högtidlig ceremoni blev han tillsatt som professor i teologi efter Staupitz.

Han blev snart en populär professor, för han var duktig och pratade på ett sätt som var lätt att förstå. Studenterna strömmade till för att höra honom undervisa om Bibeln och Fredrik den vise var nöjd.

Martin hade stressiga dagar. Och ännu mer stressigt skulle det bli. För Staupitz bestämde att Martin skulle bli tillsyns-man för tio andra kloster. Han skulle hålla munkarna med arbete och leda bönerna varje dag. Dessutom skulle han besöka klostren och lösa konflikter. Han arbetade från morgon till kväll och fick ofta för lite sömn.

Jag gör nästan inget annat än att skriva brev hela dagen, skrev Martin i sin dagbok. Jag är predikant i klosterkyrkan, försam-lingspräst i staden, studievägledare på universitetet, inspektör för klostren, förvaltare för fiskdammen i Litzkau, domare i bråket i Torgau, medan jag samtidigt föreläser om Paulus och skriver en kommentar till Psaltaren. Jag har nästan inte tid till mässan och tidebönerna, för att inte tala om djävulens frestelser. Så lat är jag! Pesten härjar igen och jag kan bara hoppas på att världen inte rasar samman och broder Martin går under. Jag är rädd för döden, jag är inte så modig som Paulus. Jag bara föreläser om honom. Men det är min plikt att hålla ut. Jag kan bara hoppas på att Gud befriar mig från min rädsla.

Men trots svårigheter och stressiga dagar kände Martin att han hade hittat sin plats. Han önskade inget annat än att få fortsätta undervisa i Wittenberg resten av livet. Men så skulle det inte bli. Snart skulle han behöva beskydd från den mäktige kurfursten Fredrik. Och snart skulle Wittenberg bli den mest välkända staden i Tyskland.

Kapitel 9

Upplevelsen i tornet

Det var inte konstigt att Martin var rädd för Guds dom. Katolska kyrkan lärde nämligen folk att tron på Jesus inte var tillräckligt för att bli frälst. För en tro utan goda gärningar var en död tro. Därmed blev de goda gärningarna en del av tron. Men när kunde Martin veta att han hade gjort tillräckligt många goda gärningar så att tron kunde frälsa honom?

Om han inte gjorde tillräckligt många goda gärningar hamnade han i skärselden innan han kom till himlen. Och det fanns många fruktansvärda föreställningar om skärselden på den tiden. Från att vara en reningsplats där de troende förbereddes för att komma till himlen hade det i folks fantasi blivit ett helvete. Avlatshandeln hade stor skuld till det. För ju mer kyrkan pratade om skärseld och straff, ju mer pengar tjänade den på att sälja avlatsbrev.

Att få avlat betyder att slippa straff. Om man bröt något av Guds bud eller den katolska kyrkans lagar bestämde kyrkan ett lämpligt straff. Om man inte sonade sitt straff här på jorden var man tvungen att sona det i skärselden. Men kyrkan kunde befria folk från straffet genom att öppna kyrkans skattkammare där Jesus och alla de heligas förtjänster fanns lagrade. Det var en slags uppsamlad skatt av goda gärningar som påven kunde dela ut. Man kunde till exempel få avlat genom att ge pengar till de fattiga. En sådan god gärning mot de fattiga skulle ge ett kortare straff i skärselden.

Tanken var nog god. Men avlatshandeln var så lönsam att det snart gick överstyr. Förut hade folk gett pengar till de fattiga för att få avlat. Nu gav de pengar till avlatshandlare som skickade pengarna till påven. I gengäld fick folk ett av-latsbrev de kunde visa för prästen och så fick han förlåta dem alla deras synder. Betalade de tillräckligt kunde de slippa skärselden helt och komma direkt till himlen. Och pengarna som skulle gå till de fattiga använde påven till att bygga den största kyrkan i världen, Peterskyrkan i Rom.

Men ju mer Martin granskade Bibeln, desto mer säker blev han på att läran om avlaten och skärselden var fel. Det var bara Gud som kunde göra människan rättfärdig. Hur kunde ett papper som man hade köpt av påven frälsa en människa från skärselden? Var det inte bara Gud som kunde frälsa oss? Hade inte Jesus dött för att alla som trodde på honom inte skulle gå förlorade utan få evigt liv?

En dag satt Martin uppe på sitt rum i klostrets torn och grubblade. Han skulle undervisa om Romarbrevet nästa dag och nu dök de svåra orden upp igen: ”Guds rättfärdighet”. Vad han hatade de orden! För om Gud var rättfärdig, var han ju tvungen att straffa syndare. Och Martin var en syndare, det visste han mycket väl. Även om han blivit både munk och präst, frestades han ofta av onda tankar. Han jobbade hårdare, åt mindre och bad mer än de andra munkarna. Ändå var han inte säker på om Gud var nöjd med honom.

Medan Martin satt och grubblade blev plötsligt orden i Romarbrevet levande för honom: ”Den rättfärdige ska leva av tro.”

Äntligen förstod han det! Gud vill förlåta alla som tror på Jesus. Jesus tog straffet för alla människors synder då han dog på korset. Martin behövde bara tro på Jesus, så skulle Gud se på honom som rättfärdig. Jesus sa ju själv: ”Detta är Guds verk: att ni tror på den som han har sänt.” Martin lutade sig bakåt i stolen. Han kände sig så lätt i kroppen som om han precis hade tagit av sig en tung ryggsäck. Gud var inte arg på honom! Han behövde inte vara rädd! Gud älskade honom så högt att han hade sänt Jesus för att sona hans synder. Han tog fram sin dagbok och skrev:

– Jag känner mig född på nytt! Som om dörrarna till paradiset äntligen har öppnats för mig!

Martin blev så glad att han genast började berätta för studenterna om Guds kärlek och godhet. Det tog inte lång tid förrän han hade utsetts till predikant i Mariakyrkan, som var huvudkyrkan i Wittenberg. Varje söndag strömmade folk till kyrkan för att höra den där prästen som talade så enkelt att alla kunde förstå det.

– Vänd om till Gud, sa Martin. Endast Gud kan förlåta synder. Och frälsningen är gratis för den som tror på Jesus!

Folk blev väldigt glada över det Martin berättade. Men de goda nyheterna skulle snart leda till stora problem för Martin.

Kapitel 10

Tetzel

Avlatshandeln gick strålande. Pengarna strömmade in från fattiga troende och påven använde upp dem lika fort som pengarna kom in. Han levde i lyx och spenderade en förmögenhet på konst och olika byggprojekt. Därför behövde påven alltid mer pengar.

I Tyskland fanns det en dominikanmunk som hette Johan Tetzel som ansvarade för avlatshandeln. Han var en duktig säljare som visste hur han skulle göra intryck på folk. När han närmade sig en stad, skickade han några i förväg för att ringa i kyrkklockorna. Medan klockorna klämtade tågade han och hans följe in i staden med ett rött kors med påvens vapensköld på. Han ställde sig mitt på torget och under tiden som folk samlades runt honom, öppnade han en stor bok med rött sammetsband och guldbeslag och ropade:

– Påven Leo den tionde har gett mig fullmakt att dela ut avlat i hela världen! Herr Johan Tetzel kan lösa dig från alla synder, också de du inte ångrar eller kommer ihåg. Jag kan ge dig avlat för all skuld och straff, både i skärselden och helvetet, och öppna paradisets port för dig!

Så berättade han om alla synder som skulle ge folk straff i skärselden. Han berättade så levande om helvetes pina att folk blev vettskrämda.

– Men var inte rädd, sa han. Ta emot brevet som kan rädda själen från fienden och leda er tryggt till himlen. Detta brev befriar er från allt straff. När pengarna i kistan rinner, själen ut från skärselden springer!

Folk vågade inte annat än att köpa avlatsbreven han sålde, så att de slapp skärselden och helvetet. På det här sättet fick Tetzel in massor med pengar som han skickade till påven i Rom.

Men kursfursten Fredrik nekade Tetzel att komma till Sachsen. Han hade nämligen själv samlat på sig flera heliga före-mål: ett av jungfru Marias hårstrån, en bit från Arons stav, lite manna från öknen, en kvist från den brinnande busken som Mose såg, ett halmstrå från Jesus krubba, tre bitar myrra från de vise männen, några hårstrån från Jesus skägg, en av spikarna från Jesu korsfästelse. Mer än 19.000 föremål hade han samlat på sig. Och han tyckte inte om att folk skickade sina pengar till påven i Rom. Han behövde dem nämligen själv.

– De heliga föremålen i Wittenberg är lika heliga som de i Rom, sa Fredrik.

På festen vid Allhelgona brukade han ställa ut alla föremålen i slottskyrkan i Wittenberg. Prästerna predikade om hur heliga föremålen var och sa att om folk kom till kyrkan den dagen skulle de både bli friskare från sina sjukdomar och få förlåtelse för sina synder. Och varje år kom folk från hela landet till Allhelgonafesten för att se fursten Fredriks heliga föremål. De hade med sig pengagåvor till slottskyrkan och den ägde Fredrik.

Martin tyckte inte om detta. Han menade att tron på dessa heliga föremål var att tillbe avgudar.

De heliga föremålen är bara bluff! skrev Martin i sin dagbok. Avlat borde heta ”tillåtelse”. För folk köper sig tillåtelse att synda utan straff.

I Mariakyrkan predikade han att folk hellre skulle komma till Jesus och be om förlåtelse.

– Gud förlåter oss vår skuld när vi ångrar våra synder, sa han.

Efter gudstjänsten kom en man bort till honom och sa:

– Jag behöver inte ångra mina synder, för jag har köpt avlatsbrev av herr Johan Tetzel.

Han visade nöjt upp intyget för Martin innan han försvann ut genom dörren.

Då blev Martin arg. Nu fick det vara nog!

Kapitel 11

Allahelgonaafton 1517

Martin gick tillbaka till klostret och började skriva ett brev till kurfursten Albrekt av Brandenburg. Albrekt hade betalat påve Leo för att bli ärkebiskop av Mainz. Pengarna hade han lånat av bankfamiljen Fugger. Påven hade gett Albrekt huvudan-svaret för att dela ut den nya avlaten som skrivits ut för att samla in pengar till byggandet av Peterskyrkan i Rom. Albrekt fick hälften av pengarna och den andra hälften skickades vidare till Rom. Martin skrev till ärkebiskop Albrekt:

Varför gör du folket trygga och säkra genom dessa påhitt och falska löften om förlåtelse? Avlatsförsäljarna säger att människan kan försonas med Gud genom avlatsbreven och att alla straff i skärselden kan tas bort. Ja, man behöver inte ens ångra sig, bara man skaffar sig ett sådant brev.

Sedan skrev Martin en lång lista över sådant han menade var fel med avlatshandeln.

Han använde Bibeln som bevis:

- Påven kan inte förlåta någon syndaskuld.
- Gud förlåter oss all vår skuld när vi känner sann ånger och smärta över våra synder.
- Ett avlatsbrev kan inte frälsa någon människa.
- Den som ger till den fattige, handlar bättre än den som köper avlat.
- Alla sanna kristna har del i alla Kristi och kyrkans skatter; detta ges av Gud utan avlatsbrev.
- Att själen flyr från skärselden så fort pengarna klirrar i kistan är något som människor har hittat på.
- Varför kan inte påven, som är rikare än den rikaste Krösus, bygga Peterskyrkan för sina egna pengar istället för pengarna från fattiga troende?

Detta och mycket mer skrev Martin. 95 punkter blev det. Han la listan ihop med brevet och skickade det till ärkebiskop Albrekt.

Men han tyckte inte att detta var tillräckligt. Han ville inbjuda alla lärda till en diskussion om avlaten. Så han skrev en likadan lista och spikade upp den på dörren till slottskyrkan i Wittenberg. Kyrkporten var nämligen en anslagstavla för universitetet. Sedan gick han hem och la sig.

Han anade inte att han precis hade gjort något som skulle förändra världen.

Kapitel 12

En mäktig fiende

Nästa morgon var det kö utanför slottskyrkan. Det var fullt av folk i staden som hade kommit till Allhelgonafirandet i Wittenberg för att se Fredrik den vises heliga föremål. Några studenter stannade för att läsa plakatet. Det var skrivet på latin så några av besökarna bad studenterna översätta. De lyssnade förundrat till den nya läran. Det kom hela tiden nytt folk och studenterna blev stående hela dagen för att översätta. Snart pratade hela staden om Martin Luthers nya tankar om avlaten.

Några handlingskraftiga boktryckare översatte de 95 teserna till tyska och samlade dem i en bok. Böckerna sålde snabbt slut. Många av besökarna tog dem med sig när de reste hem igen. Bara åtta dagar efter att Martin spikade upp sitt plakat på kyrkan var hans tankar spridda över hela Tyskland.

Teserna diskuterades på gatorna, på universiteten och till och med vid kejsarens hov.

Många höll med Martin, medan andra ansåg att han var galen som trodde sig veta bättre än påven.

Johan Tetzl blev rasande. För plötsligt så var det mycket färre som vill köpa avlatsbrev. De behövde ju inte det om syndernas förlåtelse var gratis när man trodde på Jesus!

Ärkebiskop Albrekt svarade inte på Martins brev, men skickade det vidare till påven. Han var bekymrad. Utan avlatspengarna skulle han inte klara av att betala tillbaka pengarna som han hade lånat för att köpa sig titeln som ärkebiskop.

Några månader senare fick Martin brev från påven. Han stängde dörren om sig och satte sig vid skrivbordet. Han vred och vände på kuvertet medan han andades djupt för att dämpa nervositeten. Så öppnade han brevet. Det var som att få ett slag i ansiktet.

Han blev kallad för en villolärare* och beskylld för att angripa påven! Påven gav honom en tidsfrist på 60 dagar för att ta sig till Rom och besvara anklagelserna.

Martin kallsvettades. Kroppen blev styv och det var svårt att andas. Vad hade hänt? Påven måste ha missförstått honom. Han ville ju bara få ett slut på missbruket av avlatshandeln i Tyskland. Martin, en villolärare? Alla visste vad som hände med dem som dömdes som villolärare, de som vågade påstå att påven hade fel. Den tjeckiske prästen Jan Hus hade blivit bränd på bål för att han sagt att Bibeln stod över påven. Och det var ju just det Martin menade! Och ännu värre: Villolärare blev bannlysta och dömda till den eviga förtappelsen. Enligt kyrkan hade nämligen Jesus gett påven nycklarna till himmelriket. Och nu hotade påven med att stänga dörren till himlen för honom.

Men kunde han egentligen det? I Bibeln stod det att det bara var Jesus som kunde frälsa människorna. Och var inte Bi-belns ord själva sanningen? I varje fall stod det ingenstans i Bibeln att man kunde köpa sig frälsning genom ett avlatsbrev.

– Vad ska jag göra när påven går emot Bibelns ord? tänkte Martin förtvivlat. Jag kan ta tillbaka det jag har skrivit och slippa bli dömd som villolärare. Eller så kan jag stå för det jag tror är sant och riskera att bli bränd på bål.

Martin la brevet från påven på skrivbordet och knäppte händerna.

– Gör mig modig, Gud!

Kapitel 13

På flykt från kardinalen

Martin hade fått världens mäktigaste man som sin fiende. Lyckligtvis hade han en mäktig vän. Kurfursten Fredrik vägrade

att utlämna Martin till Rom. Fursten skrev ett brev och bad påven visa var Martin tog fel.

Jag kan inte skicka min bästa professor till Rom för att dömas till döden, utan att Hans helighet kan bevisa att Martin Luther faktiskt är en villolärare.

Fredrik fick påven att godkänna att Martin hellre kunde möta kardinal* Cajetan i Augsburg för att besvara anklagelserna. Martin var lättad. Men då han fick veta mötesplatsen tappade han modet igen. De skulle träffas i finanshuset till familjen Fugger. De som ärkebiskop Albrekt hade lånat pengar av för att köpa sin titel! Handlade allt bara om pengar?

– Nu kommer jag att dö som en villolärare, sa han för sig själv. Vilken skam för mina föräldrar! Martin var rädd och bekymrad.

Fader Staupitz följde med honom till Augsburg och mötet med kardinalen för att stötta honom.

Kardinal Cajetan krävde att Martin skulle ta tillbaka sin falska lära om att människan blir rättfärdig inför Gud bara genom tron. Det var kyrkans sakrament och ingenting annat som kunde frälsa människorna. Martin nekade och hänvisade till Bibeln.

– Tron är nödvändig för att ta emot frälsningen genom sakramenten, sa han. När det gäller frågor om tron står kyrko-mötena över påven, och Bibeln över kyrkomötena.

– Ta tillbaka det! hotade Cajetan. Annars tar jag dig till Rom och får dig dömd som villolärare.

Martin nekade och hänvisade åter till vad som stod i Bibeln. Cajetan var rasande på den envisa munken som trodde att han visste bättre än både påven och kyrkomötena. Men han klarade inte att motbevisa det Martin sa så länge Martin höll sig till Bibeln.

– Gå, och kom inte i närheten av mig innan du vill ta tillbaka det du har sagt! vrålade han.

Martin var bestört då han och Staupitz kom tillbaka till klostret där de övernattade. Var inte sanningen viktigare än vem som hade rätt?

– Cajetan har inte förstått den kristna läran, klagade Martin. Han är lika olämplig att döma i den här saken som en åsna är på att spela harpa!

Mitt i natten väckte fader Staupitz Martin.

– Vakna! Du måste fly. Kardinalen har bestämt att du ska arresteras och föras till Rom.

Omtumlad satte sig Martin upp i sängen. Han klädde på sig och packade ner sina få ägodelar i en säck. Fader Staupitz stod redo i dörren.

– Här! sa han och räckte Martin en brun kappa, en sådan som bönderna använde. Dra huvan över huvudet.

Utanför klostrets bakdörr stod två män och väntade.

– Bruno och Christoph kommer att hjälpa dig osedd genom stadsporten. Gå nu! Och Gud vare med dig.

Martin och de två medhjälparna smög sig genom de mörka baggatorna där de inte fanns några gatlyktor. De höll sig i skuggan tätt intill husväggarna – Bruno först, Christoph sist och Martin i mitten. Då de kom till den sista husknuten innan den upplysta platsen framför stadsporten tvärstannade Bruno. Han svor tyst.

– Ursäkta, broder Martin. Men kardinalen har placerat ut vakter vid stadsporten.

– Hallå där!

Den ena vakten hade fått syn på Bruno och kom emot dem med snabba steg. Christoph drog Martin i rocken.

– Fort! In här!

Han puttade in Martin på en bakgård och stängde försiktigt porten bakom dem. De höll andan. Det var kallt och röken från deras andetag kunde avslöja dem.

– Är du ensam? Frågade vakten barskt.

– Ja, svarade Bruno.

– Vart ska du?

– Jag har varit på besök hos min mor som är sjuk. Nu ska jag hem.

– Har du sett en munk i svart kappa?

– Nej, svarade Bruno.

Vakten iakttog honom noga. Så lät han Bruno gå. Bruno gick ut genom stadsporten utan att vända sig om. Ljudet från vaktens fotsteg försvann.

Martin och Christoph andades ut och röken stod som ett moln omkring dem.

– Kom! sa Christoph. Jag vet en hemlig port i stadsmuren.

De småsprang genom en trång gränd och ned längs den tjocka muren som omringade staden. Christoph visade väg in i en smal gång mellan två hus som stod som klistrade mot stadsmuren. Längst in var det en liten port med galler framför.

– Men den är ju stängd! stönade Martin.

Christoph tog tag i gallret och lyfte undan det.

– Min lilla hemlighet, log han. Gå norrut längs muren tills du kommer till älven. Där väntar Brunos bror på dig med en häst.

Martin tackade honom och smet igenom den lilla porten. Nere vid älven stod en ung man redo med en häst. Han räckte

tömmarna till Martin och hjälpte honom upp. Innan Martin hann tacka honom var han försvunnen bland skuggorna.

Han red i full galopp i flera timmar, ända till han kom till Nürnberg. Där hyrde han ett rum på ett härbärke. Martin var utsliten, men lättad. Gud hade räddat honom från kardinalen och hans män! Då var det kanske meningen att han skulle kämpa den här kampen? Han la sig på sängen och somnade med kläderna på.

Martin Luther i Worms

Kapitel 14

Bannlyst

Efter några veckor kom Martin tillbaka till Wittenberg. Där var han trygg under Fredrik den vises beskydd.

Under några månader hörde inte Martin något från påvekyrkan. Han fortsatte att undervisa på universitetet i Wittenberg. Över 4000 studenter hade kommit till staden för att studera Bibeln! Den unge och energiske professorn Philipp Melanchton hade kommit till universitetet. Studenterna strömmade till för att höra Martin och Philipp, de duktiga professorerna. De undervisade i grekiska och hebreiska för att studenterna skulle lära sig läsa Bibeln på de språk den var skriven på.

Martin arbetade med en enorm energi. När han inte undervisade, skrev han böcker: om dopet, äktenskapet, bön och om att förbereda sig för döden. Böckerna blev väldigt populära.

Men så skrev den lärde Johann Eck en bok där han kallade Martin för en träskalle och angrep de 95 teserna. Eck engagerade sig inte så mycket i frågan om avlaten. Men han kunde inte godkänna att Martin satte Bibeln över kyrkomötena och påven. Det blev bestämt att de skulle mötas i Leipzig för en disputation, det vill säga en diskussion mellan lärda män. Det var vanligt att viktiga frågor avgjordes genom sådana disputationer. De som stod mot varandra la fram sina åsikter och efter en diskussion korades en vinnare.

Diskussionen i Leipzig fick enorm uppmärksamhet. Folk kom långväga för att höra Martin försvara sin nya lära. Frågan om påvens makt hade gett Martin både nya vänner och farliga fiender. Martin och Philipp körde till Leipzig i en hästvagn. Bakom dem gick två hundra studenter beväpnade med stockar och spjut, redo att försvara sin professor.

Vilket ståhej! Martin skakade på huvudet och försökte le. Men oron satt som en klump i magen. Philipp nickade eftertänksamt.

– Nu finns det ingen väg tillbaka, sa han.

Disputationen varade i sjutton dagar! Johann Eck försvarade påvens makt med att hänvisa till kyrkans tradition. Martin la fram bevis på att kyrkans tradition innehöll flera saker som var i strid med Bibeln.

– Både kyrkomötena och påvarna har tagit fel tidigare, sa Martin. Bara Bibeln berättar sanningen om Gud.

Domarna kom inte överens om vem som hade vunnit disputationen, så de förklarade att det blev oavgjort.

Martin var slutkörd och bekymrad. Genom disputationen hade det blivit känt för hela världen att han anklagade både påven och kyrkan för att ta fel. Då han kom hem till Wittenberg fick han veta att en bild av honom bränts på gatan i Rom. Det kom också meddelanden om att hans böcker brändes på bål i flera städer i Tyskland.

- Jag har tänt en eld, skrev han i sin dagbok. Nu väntar jag på att få se vilken olycka den kommer att föra med sig över mig.

Han behövde inte vänta länge. Snart fick han brev från påve Leo den tionde med information om att han var bannlyst. Det betydde att han kastats ut från kyrkan och dömts till evig undergång.

Han fick en sista chans: ”Kom till Rom inom 60 dagar och ta tillbaka vad du skrivit och sagt.” Annars skulle både Martin och alla som hjälpte honom bli fördömda av Gud.

Det var ju just detta som Martin varit så rädd för hela livet! Ända till den dagen i tornrummet, då Bibelns ord talade rakt till hans hjärta om att det var tron på Jesus, och ingenting annat som kunde rädda honom. Och Martin trodde av hela sitt hjärta att Jesus dog för att han skulle få förlåtelse för sina synder. Gud var en kärleksfull far, inte en arg domare. Martin var inte rädd längre. Guds ord hade gjort honom modig. Han visste att han hade rätt och att påven hade fel!

Det kom hela tiden nya meddelanden om att Martins böcker brändes på torgen i städer runtom i landet. Martin och Philipp bestämde sig för att svara på samma sätt. Då tidsfristen på 60 dagar gått ut, tände de ett bål utanför stadsmuren i Wittenberg. Många studenter hade samlats runt dem. Philipp brände hela den katolska kyrkolagen och Johann Ecks böcker på bålet. Tillslut tog Martin fram påvens bannbulla* och kastade in den i lågorna.

Martin Luther i Worms

Martin Luther i Worms

Kapitel 15

Riksdagen i Worms

Medan allt detta höll på fick Tyskland en ny kejsare, Karl den femte. Han var bara nitton år då Fredrik den vise och de fyra andra mäktigaste furstarna valde honom till kejsare. Han tyckte inte om striden som pågick mellan Martin Luther och påven i Rom. Den unge kejsaren hade tillräckligt med problem ändå utan att behöva vara i konflikt med påven också.

Samtidigt ville han visa påven att det var kejsaren som bestämde i Tyskland. Han ville inte utlämna Martin till Rom bara för att påven bad honom om det. Kejsaren skulle själv se till så att Martin fick en rättvis dom. Därför kallade han in alla furstar och stormän i Tyskland till riksdag i Worms. Martin blev inkallad för att lägga fram sin sak. Alla lärda män kunde komma med anklagelser mot Martin, eller ta honom i försvar.

Fredrik den vise krävde att kejsaren gav Martin fri lejd. Det betydde att Martin skulle få resa tryggt till Worms och tillbaka till Wittenberg, även om kejsaren bestämde sig för att stödja påvens bannlysning. Många av Martins vänner avrådde honom från att resa. Men Martin svarade:

– Om det är lika många djävlar i Worms som det är takpannor på husen, vill jag ändå resa.

Kejsaren lovade honom fri lejd och Martin hämtades i en öppen vagn. Framför vagnen gick en vakt med kejsarens örnsymbol på manteln, så att alla kunde se att Martin beskyddades av kejsaren. Bakom vagnen red åtta soldater. Längs vägen samlades stora folkmassor för att se den modige Martin Luther som vågade utmana självaste påven.

Då han kom fram till Worms fördes han in i biskopens palats där riksdagen var samlad. Rummet var fullt av biskopar och grevar, kurfurstar och baroner, officerare och adelsmän. Vid kejsarens sida satt påvens utsände. På ett bord framför kejsaren låg en tjock hög med böckerna som Martin hade skrivit.

Martin bugade sig djupt inför kejsaren. Påvens utsände tog ordet.

– Har du skrivit dessa böcker?

– Ja, svarade Martin.

– Vill du ta tillbaka något av det du skrivit?

Martin tvekade. Han hade förväntat sig en ordentlig diskussion och var beredd att ändra åsikt om någon kunde överbevisa honom om att han tog fel. Men nu blev han än en gång bara ombedd om att ta tillbaka det han skrivit. Martin bad om betänketid. Han använde kvällen till att be och somnade lugn. Då han vaknade visste han vad han skulle svara.

Nästa dag var stämningen spänd i riksdagen. Martin hade både vänner och fiender bland stormännen som var samlade.

Påvens utsände frågade än en gång:

– Tar du tillbaka något av det du skrivit?

Martin svarade med en lugn röst:

– Jag är bunden till Bibelns ord. Jag varken kan eller vill ta tillbaka någonting, för det är inte rätt att gå emot sitt samvete.

Här står jag och kan inte annat. Gud hjälp mig! Amen.

Ett ögonblick var det helt tyst i den stora salen. Så brakade det lös både jubel och arga utrop. Nästa dag hade kejsaren bestämt sig.

– En ensam tiggarmunk som protesterar mot tusen års kristendom måste ta fel. Jag vill inte ha något att göra med Martin Luther. Han ska få fri lejd tillbaka, men efter det kommer jag att behandla honom som en vrånglärare.

Nu var Martin både bannlyst av påven och utropad fredlös av kejsaren. Det betydde att vem som helst kunde döda honom utan att bli straffad för det. Och de som hjälpte honom skulle straffas av kejsaren. Trots det var det många som samlades längs vägen och hyllade honom som en hjälte då han reste från Worms. De vinkade och log och kom med uppmuntrande rop.

Ingen visste vad som väntade Martin i de mörka skogarna längre fram.